

Projekt pt. „BUDOWANIE ZAUFANIA DO SZCZEPIEŃ OCHRONNYCH Z WYKORZYSTANIEM NAJNOWSZYCH NARZĘDZI KOMUNIKACJI I WPŁYWU SPOŁECZNEGO”

Dr hab. Filip Raciborski – Zakład Profilaktyki Zagrożeń Środowiskowych, Alergologii i Immunologii WUM

Jak wpłynąć na poglądy i decyzje Polaków dotyczące szczepień?

Dane dotyczące realizacji Programu Szczepień Obowiązkowych są alarmujące – w okresie ostatnich 5 lat liczba uchylających się od szczepień zwiększyła się ponad dwukrotnie z 30.1 tys. w 2017 r. do ponad 68 tys. w 2022, a są to jeszcze dane niepełne. Co więcej, dziesięć lat wcześniej (w 2012 r.) uchylających się było jedynie nieco ponad 5 tys. Świadczy to o postępującej erozji zaufania do szczepień. Niestety, mamy do czynienia ze zjawiskiem globalnym, które stanowi obecnie jedno z najważniejszych wyzwań z perspektywy zdrowia publicznego. Uchylanie się od szczepień wpływa na obniżenie poziomu wyszczepienia

populacji, a to z kolei wpływa na bezpieczeństwo zdrowotne państwa.

W Polsce, co jakiś czas podnoszone są głosy nawołujące do rezygnacji z Programu Szczepień Obowiązkowych (PSO). W roku 2018 Sejm odrzucił obywatelski projekt ustawy, która znosiła obowiązek szczepień. Fakt, że taki projekt uzyskał niezbędną liczbę podpisów i trafił pod obrady Sejmu, stanowi dowód na powagę sytuacji i konieczność podjęcia działań na rzecz budowania zaufania do szczepień.

Projekt Med Fake

W odpowiedzi na coraz powszechniejsze odchodzenie od szczepień, a także wynikające z tego rosnące zagrożenie dla bezpieczeństwa zdrowotnego pań-

stwa opracowano projekt pt. „Budowanie zaufania do szczepień ochronnych z wykorzystaniem najnowszych narzędzi komunikacji i wpływu społecznego” (MedFake), finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Projekt MedFake realizuje konsorcjum czterech uczelni w składzie: Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego (lider konsorcjum), SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny, Akademia Leona Koźmińskiego oraz Warszawski Uniwersytet Medyczny.

WUM w ramach konsorcjum odpowiedzialny jest między innymi za analizę stosunku mieszkańców Polski do szczepień ochronnych, opracowanie narzędzi edukacyjnych skierowanych zarówno do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, a także

opracowanie optymalnego modelu funkcjonowania POZ w zakresie organizacji obowiązkowych szczepień ochronnych.

„Stosunek mieszkańców Polski do szczepień ochronnych nie sprowadza się wyłącznie do postaw „anty” lub „pro” szczepionkowych. Jest on złożony i pełen

pozornych sprzeczności. Jak pokazały przeprowadzone badania, można popierać szczepienia co do zasady, a jednocześnie wierzyć w związek między szczepieniem a zaburzeniami rozwoju” – mówi dr hab. Filip Raciborski, kierownik zespołu WUM pracującego przy projekcie MedFake.

Wątpiący, niezdecydowani i niepewni

Przeprowadzone w ramach projektu badania potwierdziły, że osoby posiadające skrajne postawy antyszczepionkowe stanowią niewielki odsetek wśród mieszkańców Polski. Większość społeczeństwa

NOWE PROJEKTY NAUKOWE

prezentuje postawy niejednoznaczne. W tej grupie znajdują się zarówno osoby częściowo przekonane, jak i wątpliwe, obojętne lub posiadające niespójne postawy wobec szczepień. Znaczna część populacji wyraża obawy związane z bezpieczeństwem szczepień dzieci, zwłaszcza w zakresie wpływu szczepień na rozwój dziecka oraz ryzyka niepożądanych odczynów poszczepiennych. Przekonuje je część argumentacji na temat potrzeby immunizacji, ale z drugiej strony podzielają też część obaw dotyczących bezpieczeństwa. Osoby te obecnie realizują program szczepień u swoich dzieci, ale jeśli ich obawy nie zostaną rozwiązane, mogą zacząć od niego odchodzić.

Aby prowadzić skuteczne działania komunikacyjne oraz edukacyjne dotyczące szczepień, konieczne jest zidentyfikowanie grup docelowych i ich szczegółowe scharakteryzowanie. Kluczowe znaczenie dla pacjentów ma potrzeba poczucia bezpieczeństwa oraz indywidualne podejście ze strony personelu medycznego. Istotnym elementem komunikacji jest wyjaśnienie pacjentowi, czym jest naturalna reakcja organizmu na szczepienie oraz jakie mogą być konsekwencje przechorowania choroby. Przeciwnicy szczepień, często posługują się przykładami niepożądanych odczynów poszczepiennych (NOP), w celu wywołania reakcji emocjonalnej

i obniżenia zaufania do szczepień. W efekcie dochodzi tu często do zaburzenia oceny ryzyka i podejmowania niewłaściwych decyzji przez rodzica. Aby temu przeciwdziałać, osoby pozytywnie nastawione do szczepień powinny być zachęcane do dzielenia się doświadczeniami i zabierania głosu. Należy wspierać osoby prezentujące postawy pozytywne i promować ich zachowania jako oczekiwane dla reszty społeczeństwa. Główne działania powinny obejmować dostarczanie merytorycznych informacji/narzędzi obalających nieprawdy medyczne, co zabezpieczy tę grupę przed potencjalną manipulacją informacyjną i wpływem w kierunku postaw niezdecydowanych.

Narzędzia edukacyjne

W ramach Projektu MedFake zespół projektowy WUM wraz z grupą ekspertów opracował narzędzia edukacyjne adresowane do różnych grup docelowych, w tym dzieci i młodzieży. Materiały te mają na celu budowanie i wzmacnianie prawidłowych zachowań zdrowotnych oraz rozwijanie umiejętności identyfikacji i krytycznej oceny nieprawd medycznych (tzw. fake-news) pojawiających się w przestrzeni publicznej. Mają one niejako „zaszczepić przed dezinformacją”, mówi dr Aneta Tomaszewska, koordynator w projekcie. Skuteczność komunikacji w edukacji

zdrowotnej, zwłaszcza wśród najmłodszych jest związana z atrakcyjnością wykorzystywanych narzędzi i metod przekazu. Wychoząc naprzeciw potrzebom tej grupy docelowej, stworzono scenariusze lekcji oparte na elementach dramy i grywalizacji oraz dwa komiksy dostępne online.

Komiks pt. *Małgosia i Jaś w gąszczu bujd i bzdur*, na temat dokonywania wyborów dotyczących własnego zdrowia, jest dedykowany dzieciom w wieku 6–8 lat. Przedstawia konfrontację wysiłku i lenistwa wskazując, że dbanie o zdrowie jest związane ze świadomym wyborem i wytrwałością w działaniu. Komiks dla młodzieży pt. *Wigor Swada i siewcy nonsensów* podnosi z kolei temat dezinformacji medycznej, znaczenia dobra wspólnego i solidarności społecznej oraz konfrontacji z lękami. Utrzymany w konwencji opowieści o przygodach superbohatera, ma potencjał dotarcia do szerokiego grona odbiorców.

Nie mniej, pojedyncze materiały edukacyjne nie będą skuteczne, jeśli nie zostaną podjęte zintegrowane wysiłki na rzecz budowania w świadomości społecznej znaczenia szczepień ochronnych, które obok higieny osobistej, aktywności fizycznej, prawidłowego odżywiania, higieny snu, stanowią o naszym zdrowiu i jakości życia. Jednym z kroków w tym kierunku jest projekt MedFake. ■